

Tietokoneen rakenne

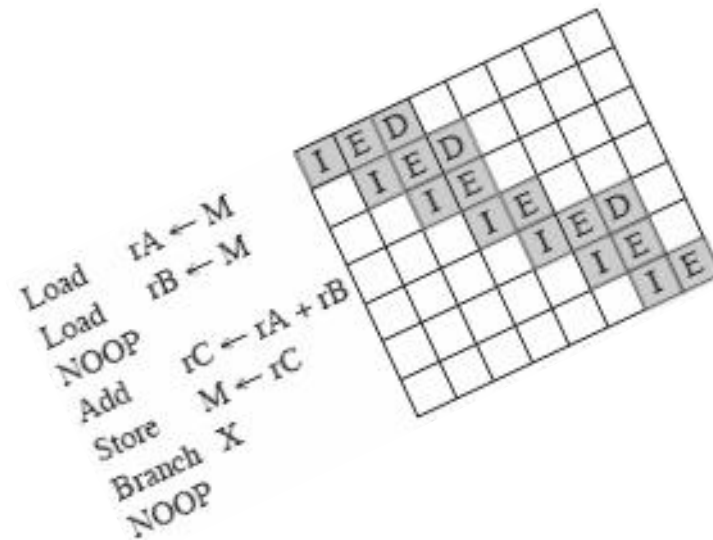
Suoritinesimerkit RISC- arkkitehtuuri

Ch 12.5-6 [Sta06]

n Pentium/PowerPC

Ch 13 [Sta06]

- n Käskeyanalyysia
- n RISC vs. CISC
- n Rekisterien käytöstä

Tietokoneen rakenne

Pentium

Pentium: Rekisterit

(a) Integer Unit

Type	Number	Length (bits)	Purpose	
General	8	32	General-purpose user registers	EAX, EBX, EBX, EDX, ESP, EBP, ESI, EDI
Segment	6	16	Contain segment selectors	CS, SS, DS, ES, FS, GS
Flags	1	32	Status and control bits	EFLAGS
Instruction Pointer	1	32	Instruction pointer	EIP

(b) Floating-Point Unit

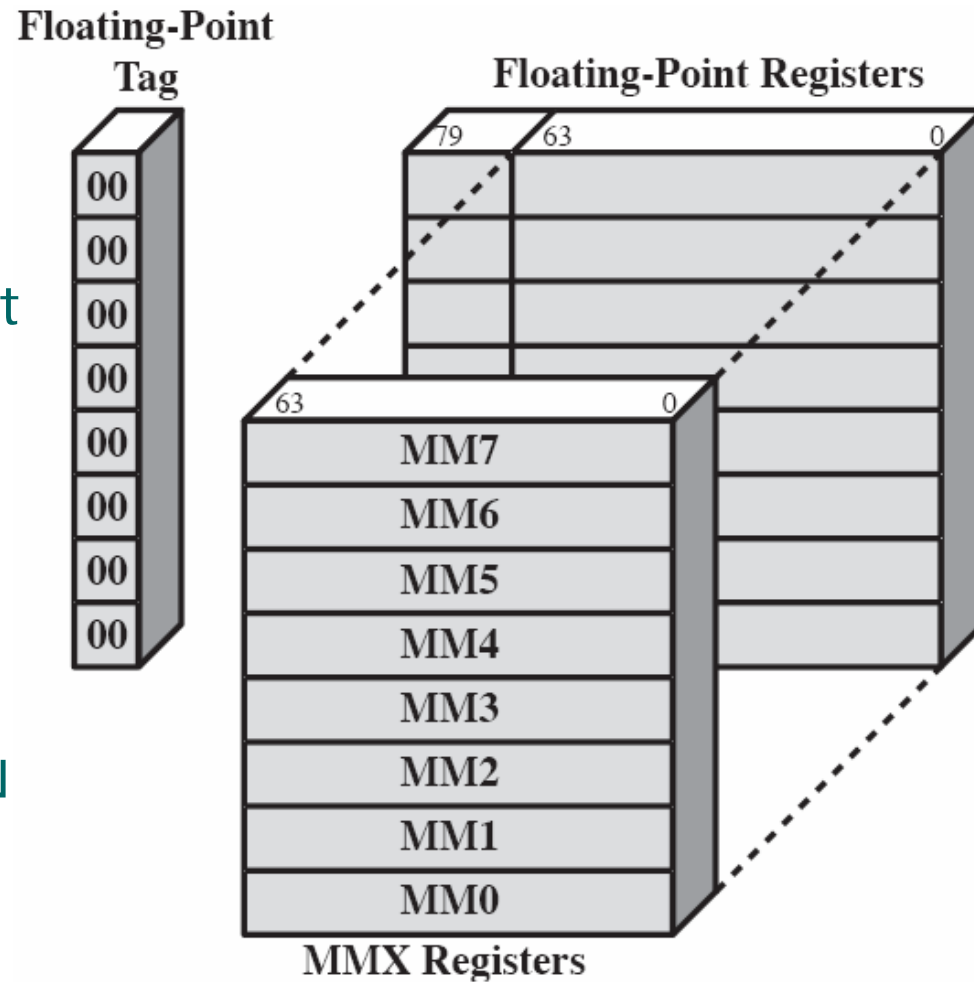
Type	Number	Length (bits)	Purpose	
Numeric	8	80	Hold floating-point numbers	käyttö pinona tai MMX-käskyissä
Control	1	16	Control bits	
Status	1	16	Status bits	
Tag Word	1	16	Specifies contents of numeric registers	
Instruction Pointer	1	48	Points to instruction interrupted by exception	selector, offset
Data Pointer	1	48	Points to operand interrupted by exception	

(Sta06 Table 12.2)

Pentium: FP / MMX Registers

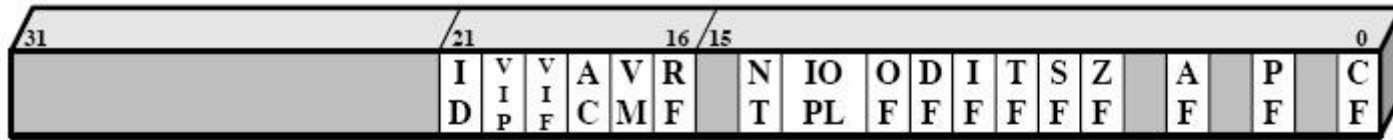
- n Aliasing
- n FP rekistereitä käytetään pinona
- n MMX multimediakäskyt käyttävät samoja, mutta viittaavat suoraan nimillä
- n Tag kertoo kummasta kyse
- n MMX-käytössä bitit 64-79 ykkösiä g NaN

(Sta06 Fig 12.22)

Pentium: EFLAGS Register

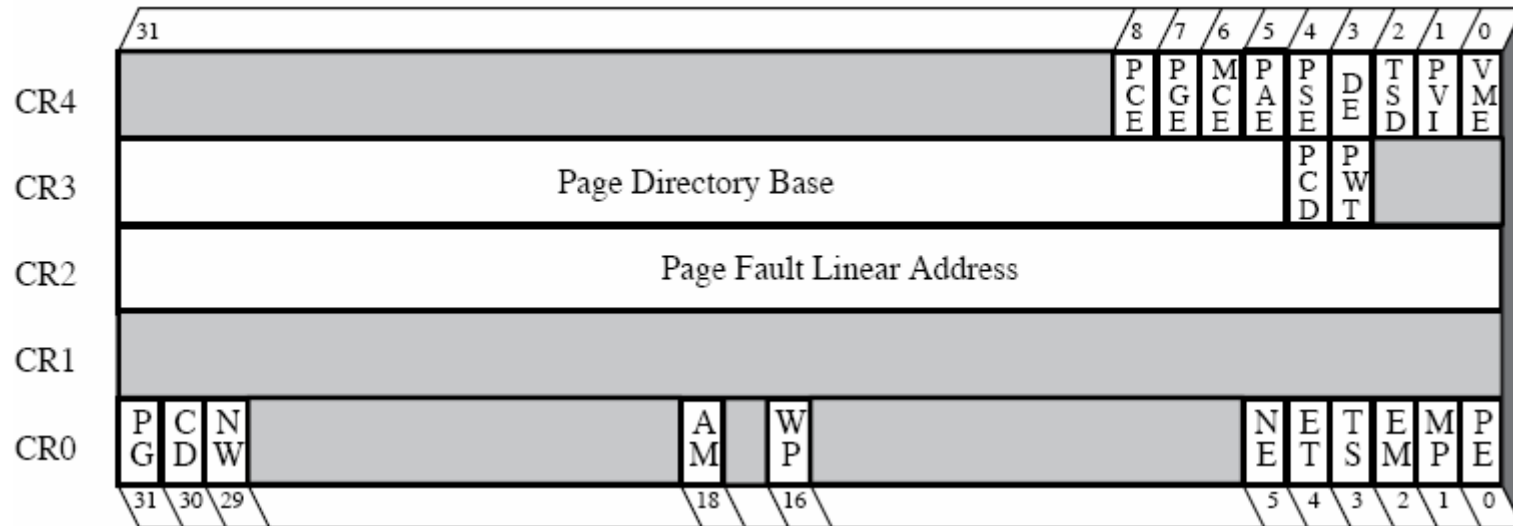

ID	=	Identification flag	DF	=	Direction flag
VIP	=	Virtual interrupt pending	IF	=	Interrupt enable flag
VIF	=	Virtual interrupt flag	TF	=	Trap flag
AC	=	Alignment check	SF	=	Sign flag
VM	=	Virtual 8086 mode	ZF	=	Zero flag
RF	=	Resume flag	AF	=	Auxiliary carry flag
NT	=	Nested task flag	PF	=	Parity flag
IOPL	=	I/O privilege level	CF	=	Carry flag
OF	=	Overflow flag			

(Sta06 Fig 12.20)

Pentium: Control Registers

PCE = Performance Counter Enable	PG = Paging
PGE = Page Global Enable	CD = Cache Disable
MCE = Machine Check Enable	NW = Not Write Through
PAE = Physical Address Extension	AM = Alignment Mask
PSE = Page Size Extensions	WP = Write Protect
DE = Debug Extensions	NE = Numeric Error
TSD = Time Stamp Disable	ET = Extension Type
PVI = Protected Mode Virtual Interrupt	TS = Task Switched
VME = Virtual 8086 Mode Extensions	EM = Emulation
PCD = Page-level Cache Disable	MP = Monitor Coprocessor
PWT = Page-level Writes Transparent	PE = Protection Enable

(Sta06 Fig 12.21)

Pentium: Keskeytykset

Sta06 Table 12.3

n Keskeytykskäsitteeseen siirtyminen (atominen laite-toiminto)

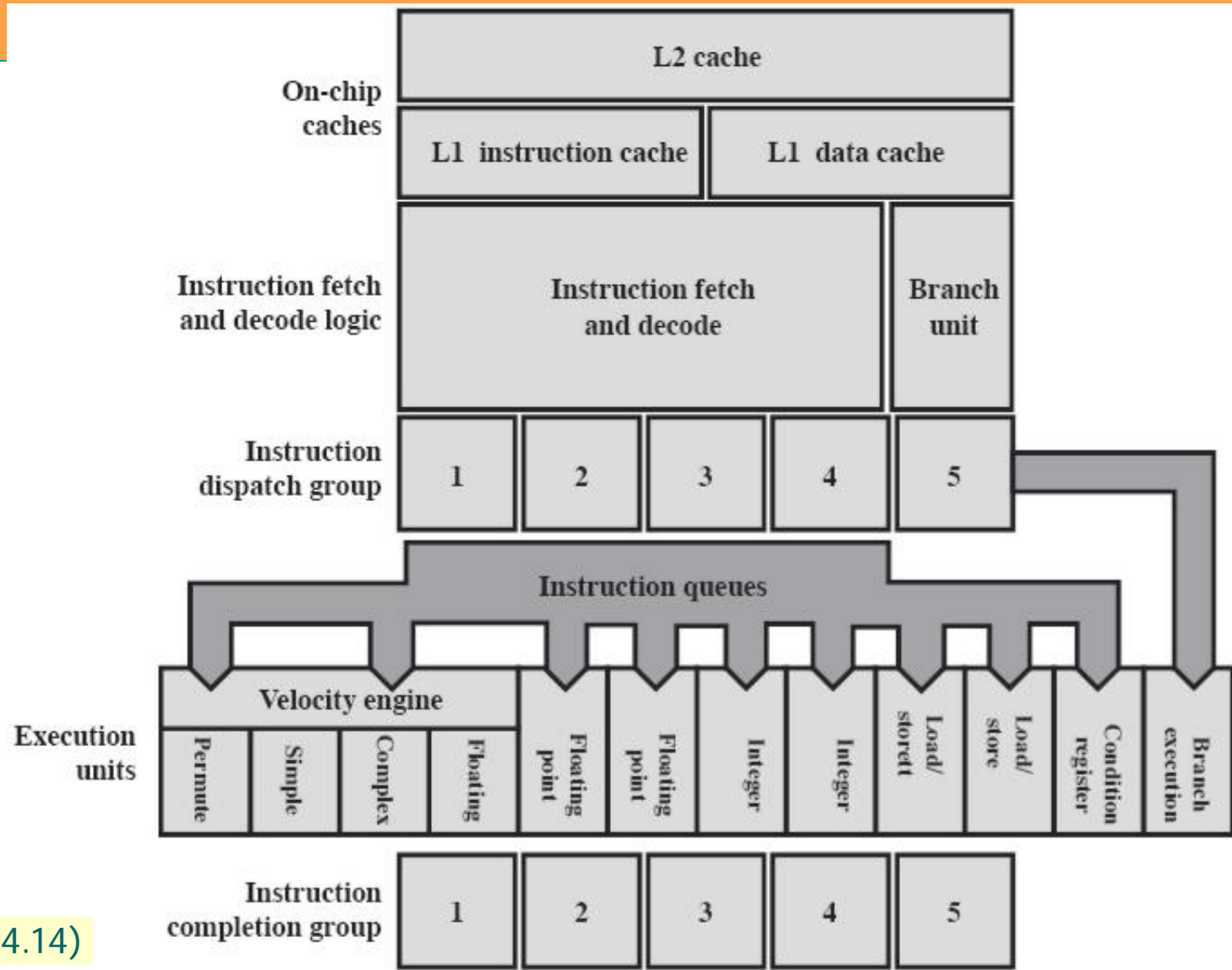
- u Jos ei jo etuoikeutetussa tilassa
 - PUSH(SS) pino-segmentin valitsin pinoon
 - PUSH(ESP) pino-osoitin
 - u PUSH(EFLAGS) tilarekisteri vrt. aliohjelmakutsu
 - u EFLAGS.IOPL • 00 etuoikeutettu tila
 - EFLAGS.IF • 0 keskeytyksen esto
 - EFLAGS.TP • 0 poikkeusten esto
 - u PUSH(CS) koodisegmentin valitsin
 - PUSH(EIP) käskyosoitin
 - u PUSH(error code) vain tarvittaessa
 - u numero • keskeytysohjaimelta / INT-käskystä / tutki tilarekisteri
 - u CS • keskeytysvektori[numero].CS Osoitemuunnos nyt uudella tavalla
 - EIP • keskeytysvektori[numero].EIP

n Paluu

- u Etuoikeutettu IRET-käsky (interrupt return)
- u Palauta pinosta kaikki entiselleen

PowerPC

(Sta06 Fig 4.14)

PowerPC: Rekisterit (user visible)

- n 32 kokonaislukurekisteriä, a' 64 b, ja Exception Register (XER), 32 b
 - Sta06 Fig 12.23
 - Sta06 Fig 12.24
- n 32 liukulukurekisteriä, a' 64 b, ja FP Status & Control Register (FPSCR), 32 b
 - Sta06 Tbl 12.4
- n 3 rekisteriä hyppyjen käsittelemiseksi
 - u Condition Register, 32b, 8 kenttää, a' 4 b
 - Sta06 Fig 12.24, Tbl 12.5
 - § CRO kokonaisluville, CR1 liukuluvuille (> 0 , < 0 , $= 0$, Overflow)
 - Jokainen suoritettu käsky asettaa
 - § CRO-CR7 vertailukäsky asettaa ($op1 > op2$, $op1 < op2$, $op1 = op2$)
 - Voi pitää vertailujen tuloksia tallessa
 - u Link Register, 64 b
 - § Esim. aliohjelman paluuosoite tänne
 - u Count Register, 64 b
 - § Esim. iteraatiolaskuri, epäsuora osoitus hypyssä

PowerPC: Rekisterit (control & status)

n Machine State Register, MSR, 64 b

Sta06 Tbl 12.7

- u 48: ulkoiset keskeytykset estetty/ei
- u 49: etuoikeutettu/käyttäjätila
- u 53: jokaisen käskyn jälkeen KJ:hin/ei
- u 54: hyppykäsken jälkeen KJ:hin/ei
- u 52&55: milloin liukuluvun käsittelystä poikkeus
- u 59: MMU:n osoitemuunnos ON/OFF
- u 63: big/little endian

} Tracing

n Save/Restore Registers: SRR0 ja SRR1

- u Käytetään keskeytyskäsittelyn yhteydessä
 - § Talletuspaikka PC'lle ja MSR'ille

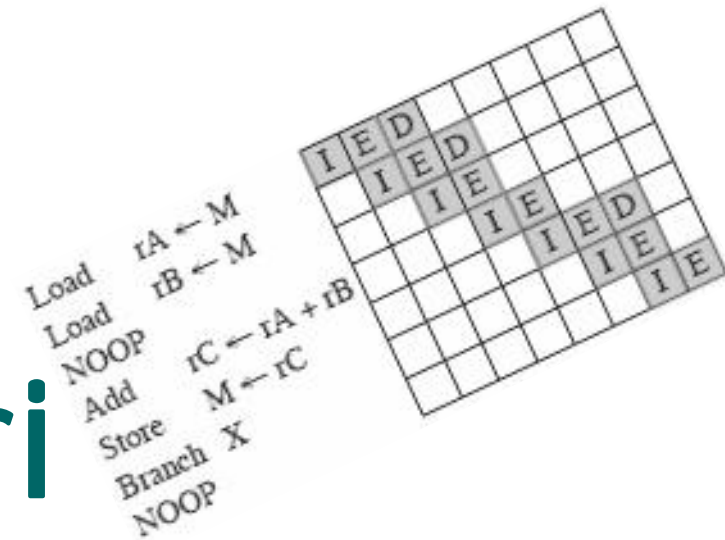
PowerPC: Keskeytykset

- n CPU:n sisäiset vs. ulkoiset Sta06 Tbl 12.6
- n Keskeytyskäsittelemään siirtyminen (laitetoiminto)
 - u SRR0 • PC
 - u SRR1 • MSR + tyyppiin sidottua tietoa
 - u MSR • keskeytystyyppin mukaan määräytyvää tietoa
 - § Etuoikeutettu ON, keskeytykset OFF, osoitemuunnos OFF
 - § Muut bitit määräytyvät keskeytyksen perusteella
 - u PC • Keskeytyskäsittelemään osoite
 - § Nouda keskeytysvektorista keskeytyksen "numerolla"
 - § Bitti 57: mahdollisuus määrittellä kaksi vektoria
- n Paluu
 - u Etuoikeutettu rfi-käske (return from interrupt)
 - u MSR • "reset" ja kopioi SRR1:stä
 - u PC • SRR0

Tietokoneen rakenne

RISC- arkkitehtuuri

Ch 13 [Sta06]

- n Käskyanalyysia
- n RISC vs. CISC
- n Rekisterien käytöstä

Laitteistotason virstanpylväitä

Atlas ⁿ	Virtuaalimuisti, 1962	Tom Kilburn
Atlas ⁿ	Liukuhihna, 1962	Tom Kilburn
IBM S/360, DEC PDP-8 ⁿ	Arkkitehtuuriperhe, 1964	Gene Amdahl
IBM S/360 ⁿ	Mikro-ohjelmoitu kontrolli, 1964	Maurice Wilkes
Univac ⁿ	Moniprosessorijärjestelmä, 1964	J.P. Eckert, John Mauchly
IBM S/360 ⁿ	Välimuisti, 1965	Maurice Wilkes
IBM ⁿ	RISC-arkkitehtuuri, 1980	John Cocke, 1974 J.L. Hennessy & D.A. Patterson
IBM, Intel ⁿ	Superscalar CPU, 1989	John Cocke, 1965 IBM Intel
Intel ⁿ	Hyperthreading CPU, 2001	CDC, 1964 Intel
Intel, Sony-Toshiba-IBM ⁿ	Multicore CPU, 2005	Intel IBM
	Useita täydellisiä suoritinlastulla	

“Perinteiset” koneet

n Kantavia ideoita

- u Kutista lausekielen ja konekielen semanttista kuilua
 - § Lausekielen ilmaisuvoima kehittynyt
- u Kääntämisen helppous
 - § Lausekielen rakenteilla vastineet konekielessä
 - § Käskykanta valikoitu usein tietty lausekieli mielessä
- u Paljon erilaisia käskyjä moniin tarkoituksiin
- u Paljon erilaisia datatyyppejä
- u Paljon erilaisia osoitusmuotoja
- u Tee asiat laitetoimintoina, ei ohjelmallisesti
 - § Vähemmän konekielisiä käskyjä suoritettavana
 - § Monimutkaisten operaatioiden suorittaminen tehokasta

= **CISC** (Complex Instruction Set Computer)

Mitä operaatioita / operandejaja?

- n Vuosi 1982, kohde: VAX, PDP-11, Motorola 68000
- n Dynaaminen, suoritusaikainen tarkastelu

	Dynamic Occurrence		Machine-Instruction Weighted		Memory-Reference Weighted	
	Pascal	C	Pascal	C	Pascal	C
ASSIGN	45%	38%	13%	13%	14%	15%
LOOP	5%	3%	42%	32%	33%	26%
CALL	15%	12%	31%	33%	44%	45%
IF	29%	43%	11%	21%	7%	13%
GOTO	—	3%	—	—	—	—
OTHER	6%	1%	3%	1%	2%	1%

Weighted Relative Dynamic Frequency of HLL Operations [PATT82a]

	Pascal	C	Average
Integer Constant	16%	23%	20%
Scalar Variable	58%	53%	55%
Array/Structure	26%	24%	25%

Dynamic Percentage of Operands

80% viittauksista aliohjelmien paikallisiin

(Sta06 Table 13.2, 13.3)

Aliohjelmakutsut?

- n Aliohjelmakutsuja paljon
- n Kutsussa harvoin monta parametria
- n Kutsut harvoin sisäkkäisiä

(Sta06 Table 13.4)

Percentage of Executed Procedure Calls With	Compiler, Interpreter, and Typesetter	Small Nonnumeric Programs
>3 arguments	0–7%	0–5%
>5 arguments	0–3%	0%
>8 words of arguments and local scalars	1–20%	0–6%
>12 words of arguments and local scalars	1–6%	0–3%

Procedure Arguments and Local Scalar Variables

- n Em. tietojen hyödyntäminen?

98% alle 6 parametria

92% alle 6 paikallista muuttujaa

Huomioita

- n Pääosa operandeista yksinkertaisia
- n Hyppykäskyjä runsaasti
- n Kääntäjätkään eivät aina hyödynnä tarjolla olevia monipuolisia konekäskyjä
 - u Käyttävät vain osaa käskykannan käskyistä
- n Johtopäätökset?

Occamin partaveitsi (Occam's razor)

"Entia non sunt multiplicanda praeter necessitatem"
(*"Entities should not be multiplied more than necessary"*)

William Of Occam (1300-1349)

English monk, philosopher

"It is vain to do with more that which can be done with less"

Optimointia

- n Optimoi asioita, joissa kuluu eniten aikaa
 - u Aliohjelmakutsut, silmukat, muistiinviittaukset, ...
- n Esimerkki huonosta optimoinnista
 - u Tuplaa liukulukuaritmetiikan nopeus
 - u 10% käskyissä liukulukuaritmetiikkaa

$$\begin{aligned}\text{ExTime}_{\text{new}} &= \text{ExTime}_{\text{old}} * (0.9 * 1.0 + 0.1 * 0.5) \\ &= 0.95 \times \text{ExTime}_{\text{old}}\end{aligned}$$

$$\text{Speedup} = \text{ExTime}_{\text{old}} / \text{ExTime}_{\text{new}} = 1 / 0.95 = 1.053 \ll 2$$

Amdahlin laki

Speedup due to an enhancement is proportional to the fraction of the time (in the original system) that the enhancement can be used.

Optimointia

- n Optimoi suoritusnopeutta,
älä kääntämisen helppoutta / suoraviivaisuutta
 - u Kääntäjät erinomaisia, koneet tehokkaita
 - § Osaavat ja ehtivät optimoida
 - u Tee yleisimmät tehtävät laitetoimintoina, tehokkaasti
 - § Esim. 1-uloitteiseen taulukkoon viittaus
 - u Tee lopun ohjelmallisesti
 - § Esim. merkkijonon muunnos
 - § Tarjoa valmiit kirjastorutiinit

õ RISC arkkitehtuuri (Reduced Instruction Set Computer)

RISC arkkitehtuuri

- n Paljon rekistereitä (väh. 32)
 - u Kääntäjät optimoimaan rekistereiden käyttöä
- n LOAD / STORE arkkitehtuuri
 - u Vain LOAD ja STORE viittaavat muistiin
- n Vain vähän ja yksinkertaisia käskyjä
- n Yksinkertainen vakiopituinen käskyformaatti (32b)
 - u Käskyjen nouto ja dekodaus helppoa
- n Vain vähän ja yksinkertaisia osoitusmuotoja
 - u Ei epäsuoraa osoitusta
 - u Nopea operandin osoitelaskenta
- n Vähän erilaisia operandeja
 - § 32 b:n kokonaisluvut, liukuluvut
- n Kullakin syklillä valmistuu yksi tai useampi käsky

RISC arkkitehtuuri

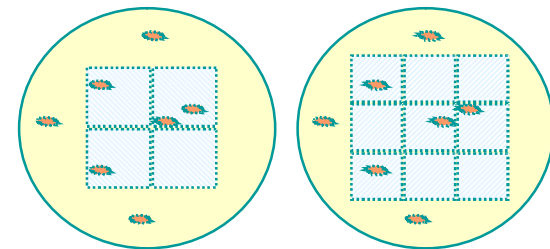
- n CPU helpompi implementoida
 - u Liukuhihnaa helpompi hallita ja optimoida
 - u Langoitettu toteutus (hardwired)

- n Pienempi piirin koko

- u Enemmän per lastu
- u Pienempi hukka%

- n Halvemmat kustannukset

- n Nopeammin markkinoille

25% yield (OK) **55% yield (OK)**
75% hukkaan **45% hukkaan**

RISC vs. CISC

Characteristic	Complex Instruction Set (CISC) Computer			Reduced Instruction Set (RISC) Computer		Superscalar		
	IBM 370/168	VAX 11/780	Intel 80486	SPARC	MIPS R4000	PowerPC	Ultra SPARC	MIPS R10000
Year developed	1973	1978	1989	1987	1991	1993	1996	1996
Number of instructions	208	303	235	69	94	225		
Instruction size (bytes)	2-6	2-57	1-11	4	4	4	4	4
Addressing modes	4	22	11	1	1	2	1	1
Number of general-purpose registers	16	16	8	40 - 520	32	32	40 - 520	32
Control memory size (Kbits)	420	480	246	—	—	—	—	—
Cache size (KBytes)	64	64	8	32	128	16-32	32	64

Characteristics of Some CISCs, RISCs, and Superscalar Processors

(Sta06 Table 13.1)

RISC vs. CISC

Processor	Number of instruction sizes	Max instruction size in bytes	Number of addressing modes	Indirect addressing	Load/store combined with arithmetic	Max number of memory operands	Unaligned addressing allowed	Max Number of MMU uses	Number of bits for integer register specifier	Number of bits for FP register specifier
AMD29000	1	4	1	no	no	1	no	1	8	3 ^a
MIPS R2000	1	4	1	no	no	1	no	1	5	4
SPARC	1	4	2	no	no	1	no	1	5	4
MC88000	1	4	3	no	no	1	no	1	5	4
HP PA	1	4	10 ^a	no	no	1	no	1	5	4
IBM RT/PC	2 ^a	4	1	no	no	1	no	1	4 ^a	3 ^a
IBM RS/6000	1	4	4	no	no	1	yes	1	5	5
Intel i860	1	4	4	no	no	1	no	1	5	4
IBM 3090	4	8	2 ^b	no ^b	yes	2	yes	4	4	2
Intel 80486	12	12	15	no ^b	yes	2	yes	4	3	3
NSC 32016	21	21	23	yes	yes	2	yes	4	3	3
MC68040	11	22	44	yes	yes	2	yes	8	4	3
VAX	56	56	22	yes	yes	6	yes	24	4	0
Clipper	4 ^a	8 ^a	9 ^a	no	no	1	0	2	4 ^a	3 ^a
Intel 80960	2 ^a	8 ^a	9 ^a	no	no	1	yes ^c	—	5	3 ^a

a RISC that does not conform to this characteristic.

b CISC that does not conform to this characteristic.

(Sta06 Table 13.7)

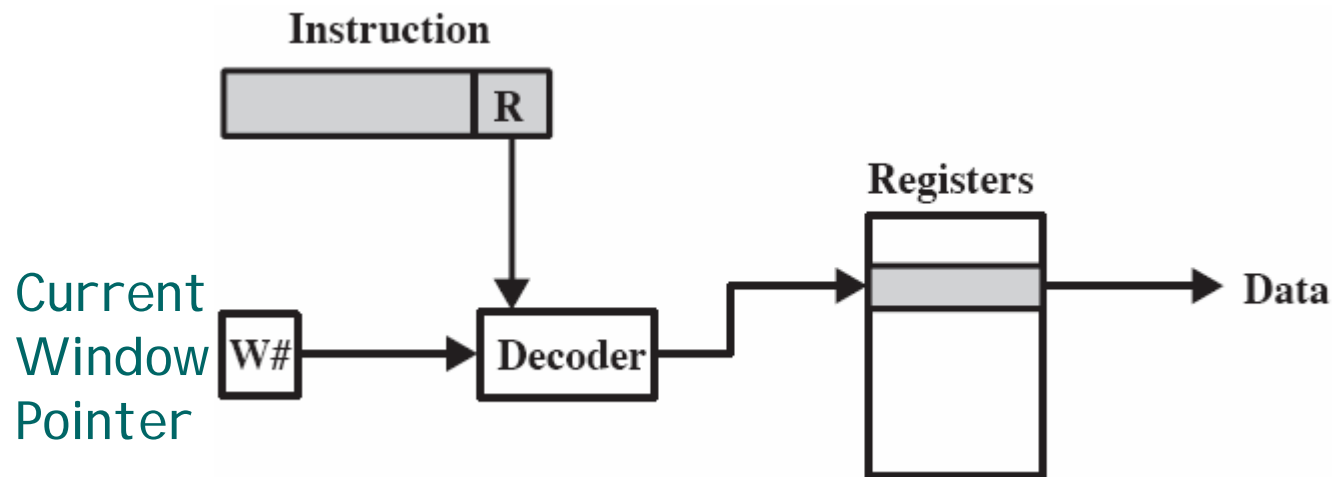
Tietokoneen rakenne

Rekistereiden käytöstä

Rekisterijoukko

- n Enemmän rekistereitä kuin käskyssä voi viitata
 - u Esim. SPARCissa rekisterinrolle 5 b \checkmark suurin nro 32, mutta CPUssa 40-540 rekisteriä
- n Kerralla käytössä vain osa rekistereistä, ikkuna
 - u Ikkunaan viitataan esim. rekisterinumeroilla r0-r31
 - u CPU kuvaa ne tod. rekisterinumeroiksi, esim. r0-r539

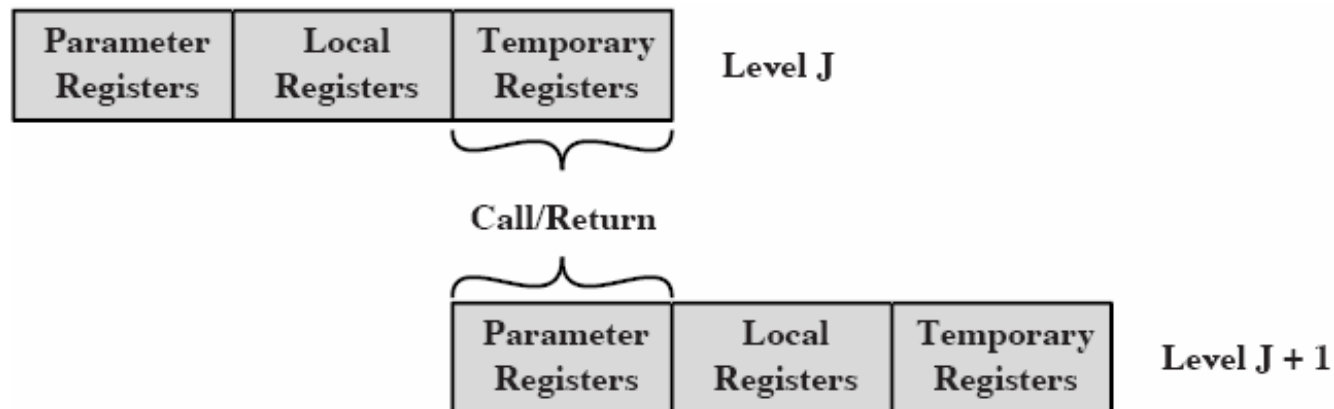

(Sta06 Fig 13.3)

Rekisteri-ikkuna

- n Aliohjelmakutsu käyttää pinon sijasta rekistereitä
 - u Kutsussa kiinteä määrä rekistereitä parametreille sekä paikallisille muuttujille
 - u Varaukset limittäin siten, että parametrit käytettävissä sekä kutsuvassa että kutsutussa osassa

(Sta06 Fig 13.1)

Rekisteri-ikkuna

n Jos sisäkkäisiä kutsuja paljon

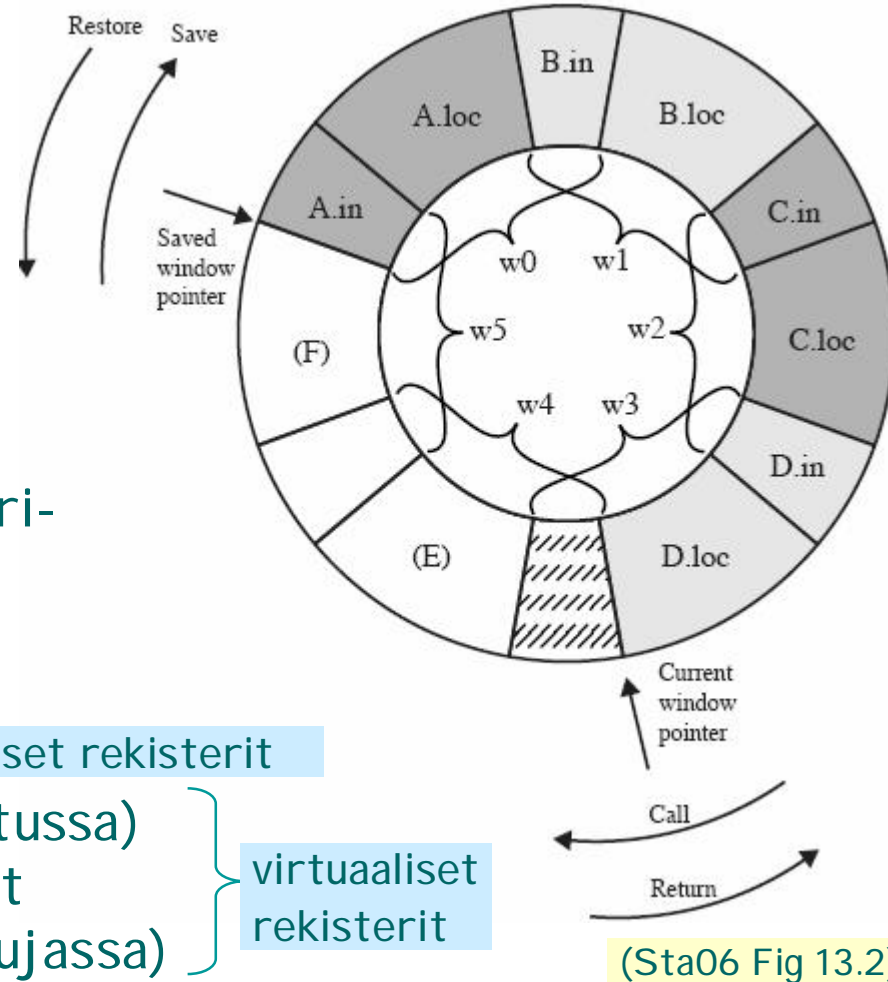
- u Rekisterijoukko voi loppua kesken
- u Talleta vanhin muistiin, lataa takaisin, kun paluu hämöttää
- u Kutsuketju harvoin pitkä, talletus/palautus harvoin

n Globaalit muuttujat?

- u Muistissa tai oma rekisteri-ikkuna

n SPARC

- u r0-r7 globaaleille todelliset rekisterit
 - u r8-r15 parametrit (kutsutussa)
 - u r16-r23 lokaalit muuttujat
 - u r24-r31 parametrit (kutsujassa)
- } virtuaaliset rekisterit

Rekisterijoukko vs. Välimuisti

Large Register File	Cache	(Sta06 Table 13.5)
All local scalars	Recently-used local scalars	
Individual variables	Blocks of memory	
Compiler-assigned global variables	Recently-used global variables	
Save/Restore based on procedure nesting depth	Save/Restore based on cache replacement algorithm	
Register addressing	Memory addressing	

- n Kääntäjän vaikea päätellä etukäteen mitkä globaalit muuttujat pitäisi sijoittaa rekistereihin
- n Välimuisti ratkaisee sen dynaamisesti
 - u Eniten viitatut pysyvät välimuistissa

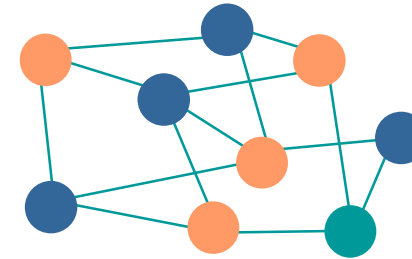

Kääntäjä: Rekistereiden allokointi

n Verkon värittäminen

- u Etsi pienin värimäärä s.e. verkon kahdella vierekkäisellä solmulla ei ole sama väri!

= Ärsyttävän vaikea ongelma (NP-täydellinen)

Laskennan teoria
-kurssin asioita

n Analysoi koodia, ja muodosta verkko symbolisten rekistereiden käytöstä

- u Symb. rekisteri ~ mikä tahansa, mikä voisi olla rekisterissä

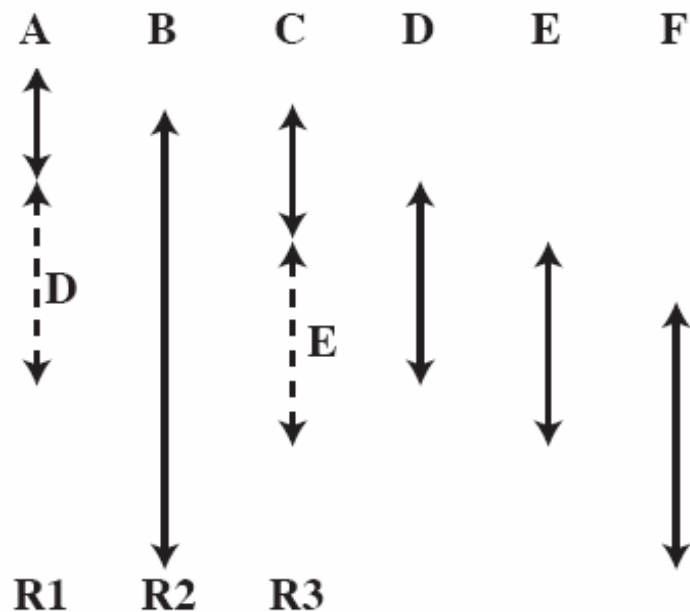
n Allokoi sitten oikeat rekisterit

- u Jos kahta symbolista rekisteriä ei käytetä samanaikaisesti, niille voi allokoida saman todellisen rekisterin
- u Jos rekistereitä ei vapaana, käytä muistia

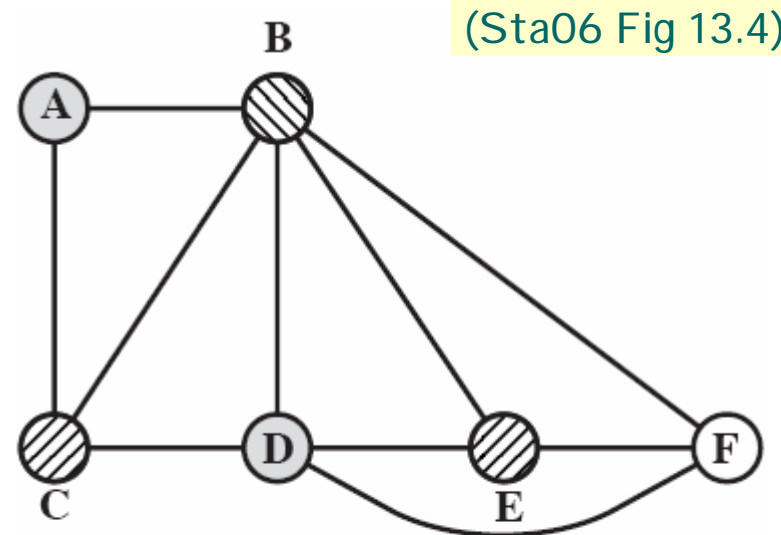

Kääntäjä: Rekistereiden allokointi

- u solmu = symbolinen rekisteri
- u särmä = symbolisten rekistereiden yhtäaikainen käyttö
- u n väriä = n rekisteriä

(a) Time sequence of active use of registers

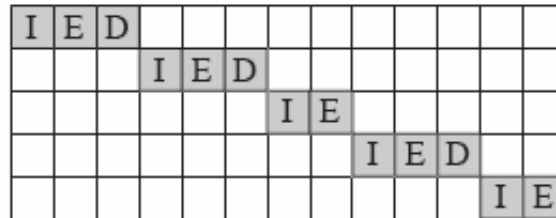
(Sta06 Fig 13.4)

(b) Register interference graph

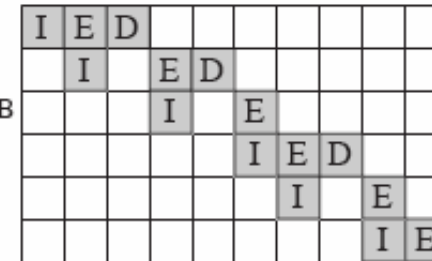
RISC-liukuhihna

Load $rA \leftarrow M$
 Load $rB \leftarrow M$
 Add $rC \leftarrow rA + rB$
 Store $M \leftarrow rC$
 Branch X

(a) Sequential execution

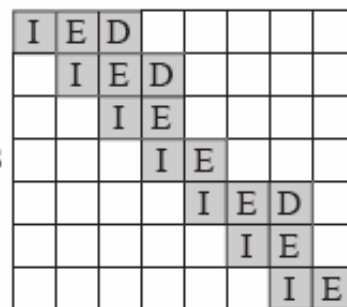
Load $rA \leftarrow M$
 Load $rB \leftarrow M$
 Add $rC \leftarrow rA + rB$
 Store $M \leftarrow rC$
 Branch X
 NOOP

(b) Two-stage pipelined timing

Single port MEM

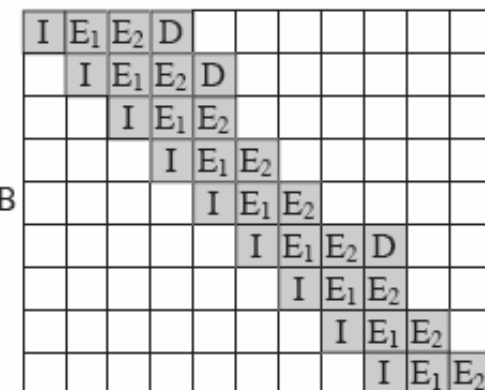
Load $rA \leftarrow M$
 Load $rB \leftarrow M$
 NOOP
 Add $rC \leftarrow rA + rB$
 Store $M \leftarrow rC$
 Branch X
 NOOP

(c) Three-stage pipelined timing

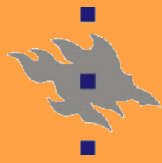
Two port MEM

Load $rA \leftarrow M$
 Load $rB \leftarrow M$
 NOOP
 NOOP
 Add $rC \leftarrow rA + rB$
 Store $M \leftarrow rC$
 Branch X
 NOOP
 NOOP

(d) Four-stage pipelined timing

(Sta06 Fig 13.6)

RISC-liukuhihna, Delayed Branch

100 LOAD X, rA

101 ADD I, rA

102 JUMP 105

103 ADD rA, rB

105 STORE rA, Z

	1	2	3	4	5	6	7	8
100 LOAD X, rA	I	E	D					
101 ADD I, rA		I		E				
102 JUMP 105				I	E			
103 ADD rA, rB					I			
105 STORE rA, Z						I	E	D

Traditional

100 LOAD X, rA

101 ADD I, rA

102 JUMP 106

103 NOOP

106 STORE rA, Z

100 LOAD X, rA	I	E	D				
101 ADD I, rA		I	E				
102 JUMP 106			I	E			
103 NOOP				I	E		
106 STORE rA, Z					I	E	D

RISC with inserted NOOP

Two port MEM

100 LOAD X, Ar

101 JUMP 105

102 ADD I, rA

105 STORE rA, Z

100 LOAD X, Ar	I	E	D			
101 JUMP 105		I	E			
102 ADD I, rA			I	E		
105 STORE rA, Z				I	E	D

RISC with reversed instructions

(Sta06 Fig 13.7)

RISC & CISC United?

n Pentium, CISC

- u Laitetoiminto kääntää 1 – 11 tavun pituisen CISC-käskyn yhdeksi tai useammaksi 118 bittiseksi mikro-operaatioksi (L1 tason käskyvälimuistiin)
- u Alemmat tasot kuten RISC
- u Paljon työrekestereitä: laitteisto ottaa käyttöön

Käännös joka käskyn suorituskerralla

n Crusoe (Transmeta)

- u Ulospäin CISC-arkkitehtuuri
- u Käskyjoukot käännetään ohjelmallisesti juuri ennen suoritusta kiinteänpituisiksi mikro-operaatioksi, operaatioiden optimointia per käskyjoukko
 - § VLIW (very long instruction word, 128 bits)
 - § 4 uops/VLIW-käsky
- u Alemmat tasot kuten RISC

Just in time (JIT) compilation

Käännös vain kerran per käskyjoukko

Kertauskysymyksiä

- n Mitkä ovat RISC arkitehtuurin tunnuspiirteet?
- n Miten rekisteri-ikkunoita käytetään?